

Kunst

BESPREKING TENTOONSTELLING IN DE NIEUWE KERK OVER HET JODENDOM

Kunst

Portretfabriek Van Mierevelt

Ontdek de hand van de meester 24.09.2011 t/m 08.01.2012

Het Prinsenhof Delft

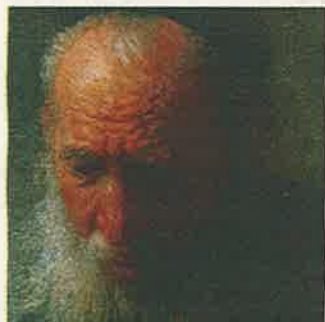
www.prinsenhof-delft.nl

't Geheim van Groningen

JAN ALTINK

'Iconen van het Groningerland' www.groningermuseum.nl t/m 9 april 2012

nu ook bij Kunsthandel Galerie ter Borg www.terborg.com & Kunsthandel Hofsteenge www.hofsteenge.com t/m 8 januari 2012

IN HET VOETSPoor VAN
Rembrandt
HOLLANDESE SCHILDERKUNST
UIT PRIVÉBEZIT
t/m 8 januari 2012
REMBRANDTHUIS

Uw tentoonstelling, expositie of veiling onder de aandacht van 1 miljoen cultuurliefhebbers brengen? Plaats uw advertentie in de rubriek Kunst in de Volkskrant en Tróuw.

Het joodse

De tentoonstelling in de Nieuwe Kerk over joodse religie, cultuur, kunst en geschiedenis heeft een heel bijzonder topstuk: een fragment van de Tempelrol (één van de Dode Zee-rollen).

Door Hanneke de Klerck

In den beginne was het woord, niet alleen in het Johannes-evangelie in de bijbel, maar ook in de Nieuwe Kerk, waar morgen de tentoonstelling *Jodendom. Een wereld vol verhalen* opent. Het woord, zegt Edward van Voolen, de verantwoordelijk conservator, is zo belangrijk in de joodse cultuur, dat hij de tentoonstelling daar omheen wilde opbouwen.

Dus hangen in de Nieuwe Kerk in-Amsterdam metershoge banieren met teksten uit de joodse traditie en uit de bijbel, waarvan er één het motto van de tentoonstelling kan zijn. Wie een boek en een stuk goud laat vallen, zegt die tekst, moet eerst het boek oprapen en dan pas het goud. En daarom is het hart van de tentoonstelling, die aan de hand van ruim 500 bruiklenen de geschiedenis van drieduizend joodse religie, cultuur, kunst en geschiedenis vertelt, niet een luxe voorwerp, maar een tekst. Het is een fragment van de Tempelrol, één van de Dode Zee-rollen, die in 1947 en daarna rond Qumran zijn gevonden. Het heeft jaren gekost om het Israël Museum in Jeruzalem, waar de Dode Zee-rollen worden bewaard, te bewegen toestemming te geven het te tonen.

Van Voolen, in het dagelijks leven conservator van het Joods Historisch Museum, vindt het van een grote symboliek getuigen dat de tentoon-

stelling over judaïsme plaatsvindt in een kerk – al is die niet meer als zodanig in gebruik. De Tempelrol kreeg er de belangrijkste plaats: het hoogaltaar. Daar bouwden tentoonstellingsmakers Kossmann.dejong een zwarte doos, verdeeld in drie ruimtes, naar voorbeeld van koning Salomo's legendarische tempel die ook in drieën was verdeeld. In de derde kamer van die tempel, in het heiligste der heiligen, was de ark van het verbond met de Heer geplaatst. In de Nieuwe Kerk is er het fragment van de Tempelrol te zien.

Het is een bescheiden fragment van 14 bij 18 centimeter, waarop de kolommen 19 tot 21 te lezen zijn. De hele Tempelrol is ruim acht meter lang en bevat 65 kolommen op 19 stukken perkament. Hij wordt in Jeruzalem in delen tentoongesteld: een fragment is steeds drie tot vier maanden te zien, en krijgt dan een jaar rust.

Als de tentoonstelling geopend is, zullen voor de zwarte doos twee bewakers zitten, en mogen vijf bezoekers tegelijk naar binnen. Zij zien eerst de oudste tora-rol die in Europa aanwezig is, een tekst die in de 14de eeuw voor de synagoge van Erfurt is geschreven en die is uitgeleend door de staatsbibliotheek van Berlijn. Dan een 10de-eeuws blad uit de Aleppo Codex, een van de oudst bewaard gebleven Hebreeuwse bijbels, die zijn

500 bruiklenen

De tentoonstelling Jodendom, over de joodse geschiedenis, religie, cultuur en kunst, werd gemaakt door De Nieuwe Kerk in samenwerking met het Joods Historisch Museum. Veel van de ongeveer 500 bruiklenen (van meer dan 40 bruikleengevers) die worden getoond, waren nooit eerder in Nederland te zien. Topstukken naast de Tempelrol zijn een Tora-rol uit Erfurt (nu in de Staatsbibliotheek in Berlijn), twee schilderijen van Chagall uit het Tel Aviv Museum of Art en het Alefbet Tapestry, wandtapijten waarop de hedendaagse Russisch-Amerikaanse kunstenaar Grisha Bruskin uitbeeldt hoe mensen met God bezig zijn. Ook een enorm model van de tempel, dat in de 17de eeuw voor de Hamburgse opera werd gemaakt is in Amsterdam te zien.

Foto Israel Museum Jeruzalem

woord

naam dankt aan Aleppo in Syrië, waar hij lang werd bewaard. En tot slot, van oud naar ouder naar alloudest, de Tempelrol, die gedateerd wordt tussen het eind van de 1ste eeuw voor Christus en het begin van de 1ste eeuw na Christus.

De Tempelrol heet zo, omdat hij richtlijnen geeft voor de bouw van de ideale tempel, de tempel die Salomo had moeten bouwen. De tekst is opgeschreven als een openbaring van God aan Mozes, wiens naam waarschijnlijk in de inleiding werd genoemd. Maar de eerste delen van de tekst, die aan de buitenkant van de rol zaten, zijn verloren gegaan. Hoe verder naar binnen hoe beter de perkamenten bladen bewaard zijn gebleven.

Wie de Tempelrol, en de andere Dode Zee-rollen, geschreven heeft, is onduidelijk. Het kunnen inwoners van

Qumran zijn geweest (maar wie woonden daar dan?), of achtervolgde groeperingen die hun kostbaarheden in de buurt van Qumran hebben ondergebracht. Adolfo Roitman, conservator van het Israel Museum, is met het fragment naar Nederland gereisd. Hij acht de kans het grootst dat het om bewoners van Qumran ging, een joodse groep die Essenen heette.

De Tempelrol is in 1956 door bedoeïnen gevonden, en in de Zesdaagse Oorlog in 1967 door toedoen van de archeoloog en generaal Yigael Yadin in handen van de staat Israël gekomen. Zoals dat vaker gaat met oneindig belangrijke archeologische vondsten, werd ook met de Tempelrol nogal zorgeloos omgesprongen. Roitman vertelt hoe de antiquair die de rol van de vindsters had gekocht een fragment ervan in een envelop

naar Yadin stuurde om te bewijzen dat hij hem echt had. En hoe de rol uiteindelijk in een schoenendoos werd gevonden, verpakt in plastic, waardoor de eerste zes regels van het manuscript door de vochtigheid waren aangevreten. 'Wat tweeduizend jaar bewaard was gebleven, verdween in tien jaar', zegt Roitman.

Los van hun archeologische waarde zijn de Dode Zee-rollen van groot belang voor de Joodse staat. De eerste rollen werden gevonden in 1947 — wat bijna samenviel met de stichting van de staat Israël in 1948 en de banden tussen de joden en het Heilige Land leek te bevestigen.

Een van de redenen waarom de rollen zo'n grote indruk maakten op de joodse bevolking, zegt Roitman, is dat wie Hebreeuws spreekt ze zonder moeite kan lezen. 'Het is niet een of andere heilige taal, maar gewoon, ons Hebreeuws. De Dode Zee-rollen in het algemeen, en de Tempelrol in het bijzonder, laten de continuïteit zien van het joodse volk.'

Jodendom. Een wereld vol verhalen. De Nieuwe Kerk Amsterdam. Vanaf morgen tot en met 15 april.

Sinds september zijn de Dode Zee-rollen te bekijken op de site van het Israel Museum in Jeruzalem: <http://dss.collections.imj.org.il>

Tempelrol in Europa

Het fragment van de Tempelrol in de Nieuwe Kerk is niet eerder in Europa te zien geweest. Een ander fragment was wel te zien in Boedapest en drie meter van de Tempelrol werd getoond op de tentoonstelling in het Martin Gropiusmuseum in Berlijn die de 40-jarige betrekkingen tussen Duitsland en Israël markeerde.

Vorige week maakte het Drents Museum bekend in 2013 een tentoonstelling te wijden aan de Dode Zee-rollen. Daarover is drie jaar onderhandeld met de Israel Antiquities Authority. In Assen zullen verschillende fragmenten getoond worden, maar welke dat zijn is nog onderwerp van bespreking.

Column

SYLVJA WITTEMAN

Pakje

Een van de ergste teleurstellingen van mijn toch al niet sprookjesachtige jeugd betrof de cadeautjes in winkeltalages. Prachtige gouden en rode pakjes lagen overal, met krullende linten samen gebonden, in nonchalante overdaad opgestapeld achter die met spuitbusnieuw kunstig vertruttigde winkelruit, onder een ook al zo schitterend opgetuigde boom vol engelenhaar, vogeltjes, kribbetjes en trompetjes in allerlei gloeiende, flonkerende kleuren.

Tuis hadden we alleen zilveren ballen in de boom (met modderige kluit, zodat hij na de kerst in de tuin 'gewoon verder zou groeien', wat steevast mislukte), want alle overige opschik werd door mijn ouders afgedaan als 'ordinair' en/of 'burgerlijk'. Ook kregen we geen kerstcadeautjes, want Ons Soort Mensen deed uitsluitend aan Sinterklaas, en bovendien had Ons Soort Mensen geen cent te makken. Geen wonder dus, dat ik me aan die etalagecadeautjes vergaapte. Wat zou er toch in zitten? Vast allerlei heerlijks en fijns. Zouden ze uitgedeeld worden aan trouwe klanten? Welk pakje zou ik nemen, als ik mocht kiezen?

Nou ja, u raadt het al. Op een kwade dag overwon ik mijn schroom, en pakte stiekem de grootste, glimmendste doos onder zo'n middenstandsboom vandaan. Alleen even voelen... maar slechts kille, holle gewichtsloosheid rustte in mijn kinderhanden. Leeg. Potjomkin-feestvreugd. Het was een zware slag. Ook mijn eigen kinderen moeten hier doorheen: een proces waarover ik me véél meer zorgen maak dan over dat hele Sinterklaas-demasqué.

Zelf worstel ik inmiddels al jaren met een andere, maar met bovenvermeld verdriet samenhangende frustratie: het kerstpakket. Ik krijg nooit een kerstpakket, want ik ben een zzz'p'er. Een Zelf-

Slechts kille, holle gewichtsloosheid rustte in mijn kinderhanden

standige Zonder Personeel, inderdaad, maar vooral een Zielige Zonder Pakket. Ja, ruim 25 jaar geleden heb ik er eens een gekregen, toen ik als telefoniste bij de taxicentrale werkte. Ik weet nog hoe heerlijk dat was: een blik ragout met van die lieve kleine bladerdeegpakjes erbij. Een fles wijn, kaas-koekjes, ananas op zware siroop, een blik roze zalm, een snoezig miniflesje cranberry-likeur. Feestelijk lachten de levensmiddelen me vanuit de houtwol tegemoet. Wat een vreugd. Nee, dat komt nooit meer terug.

'Wat zit je nou te zeuren, dan koop je toch gewoon zélf een kerstpakket?', zegt u nu. Helaas, dat gaat niet. Zeker, ze zijn voor elke sterveling te koop, maar minimaal vanaf tien stuks tegelijk. Tien miniflesjes cranberrylikeur en tien bliken ragout, nee, dan verliest de idylle haar betovering, lijkt me. Hedendaagse kerstpakketten zitten bovendien vol met verkeerde dingen, zoals wellnesstouwhandschoenen of pepermolens met een ingebouwd lampje. Trouwens, de essentie van een kerstpakket is dat iemand anders het voor je uitkiest. En dat doet niemand dus voor mij. Dat besef is van een diepe, dickensiaanse eenzaamheid.

Eigenlijk moest ik kleumend bij de ingang van de supermarkt gaan staan, met een stapeltje Kerstpakketlozenkranten. Maar ja, dat gaat weer ten koste van de daklozenkrantenverkopers, en Dakloos is tenslotte nog zieliger dan kerstpakketloos. Het zou me trouwens niets verbazen als de daklozenkrantenverkopers wél een kerstpakket krijgen, van een overkoepelend daklozenkrantenverkoperskerstpakkettenorgaan (nóóit 'drie keer woordwaarde' zeggen).

Maar ik dus niet. Ik zal er mee moeten leren leven: ik ben wel zielig, maar niet zielig genoeg voor een kerstpakket.